

- ⊗ szervezeti kultúra és vezetési stílusok;
- ⊗ annak szükségessége, hogy a könyvtárosok minden területen rugalmasak, versenyképesek legyenek és készen álljanak a változásra.

A könyvtárakat egyre kevésbé az épület határozza meg, amelyben dolgoznak. Inkább az adott könyvtárban dolgozó könyvtárosok határozzák meg magát a könyvtárat.

A könyv zárófejezete azokról a fejleményekről szól, amelyek a könyv megírásnak időszakában jöttek létre. Itt újra megvizsgálják a szerzők az információrobbanás kérdéseit, és szólnak a digitális szakadék áthidalásának tennivalóiról is.

Koltay Tibor

Digitális könyvtári kérdések

William Y. Arms a digitális könyvtárak ügyét nagyban előmozdító és már már jelentős tekintélyt szerzett elektronikus folyóirat, a *D-Lib Magazine* egyik alapítója volt 1995-ben. Fontos része van az utóbbi években magának igen jó nevet kivívott *Ticer* nyári egyetemekben is, amelyek keretében a hollandiai Tilburgban a digitális könyvtárak számos aktuális kérdéséről hallhatnak a résztvevők.

Könyvét 2000-ben írta, úgy fest nemcsak könyvtárosok számára, hiszen számos olyan kérdést tárgyal, amelyek (korszerűen felkészült-felkészített könyvtárosok számára) viszonylag jól ismertek, ami talán leginkább az első hat, nem-technológiai fejezet tartalmára vonatkozik. Mindez talán nem véletlen, hiszen Arms nem könyvtáros, hanem informatikus, akinek egyik korábbi cikkére* szinte mindenki hivatkozik, aki a digitális könyvtárakról ír. Ez a könyve is sokak szerint alapmű.

Mindez persze nem meglepő, ha figyelembe vesszük, hogy a digitális könyvtárak könyvtárosok és nem-könyvtárosok együttműködéséből

* Arms, W.: Key concepts in the architecture of the digital library. *D-Lib Magazine*. 1995. ,7.sz., <http://www.dlib.org/dlib/July95/07arrms.html>

ARMS, William Y.
 Digital libraries / William Y. Arms. –
 Cambridge ; London : The MIT
 Press, 2001. – XI, 287 p. ; 23 cm.
 – (Digital libraries and electronic
 publishing). –
 ISBN 0-262-01880-8

születtek meg és jönnek létre ma is, igazi interdiszciplináris területként. Erre a szerző is felhívja a figyelmünket, miként kiemeli azt is, hogy könyve, témájánál fogva, egyrészt technológiákról, másrészt (legalább olyan súllyal) emberekről és szervezetekről szól. A könyv célja az is, hogy könyv- és folyóirat-kiadás területét, valamint a könyvtárak életét jellemző mélyreható változásokat elemezze. A társadalmi, szervezeti és jogi következményeket magával hozó változás ugyanis állandóan jellemzi ezt a szférát.

A könyvet esszé-jellegű stílus jellemzi, ami nem jelenti azt, hogy nem volna gondosan tagolva. Nem tankönyv-szerű szövegről van szó, amelynek azonban nagy erőssége a számos – tipográfiaileg is kiemelt – példa. Ezek mintegy ellenpontoszák az esszéket. Átoltvasásuk önmagában is érdekes és tanulságos, egyfajta kisenciklopédia érzetét adja.

Arms, a könyv jellegének megfelelően, csak informális definíciót ad a digitális könyvtárról. Ennek megfelelően a digitális könyvtár információk menedzselte gyűjteménye, melyhez szolgáltatások kapcsolódnak, és ahol az információt digitális formában tárolják és hálózatok útján teszik hozzáférhetővé. Külön kiemeli, hogy az információ kezelésének kiemelt szerepe van. Ezzel a definícióval mintegy feloldja azt az ellentmondást, amelyet *Borgman* 1999-ben úgy fogalmazott meg, hogy a digitális könyvtár meghatározásának mikéntje nagy mértékben függ attól, hogy a digitális könyvtárakat megalapozó kutatások szempontjából, vagy e könyvtárak gyakorlati hasznosítása szempontjából definiáljuk őket.*

A könyv első, *Könyvtárak, technológia, emberek* elnevezésű fejezetében a definíció mellett olvashatunk többek között arról, hogy miért választhatjuk problémáink megoldására a digitális könyvtárakat. A következő fejezet az Internetet és a World Wide

Webet mutatja be. A harmadik fejezet néhány, a fentiekben mondottaknak megfelelően – alapfogalmakat tartalmazó kérdéskör tárgyalása után elektronikus folyóiratok digitális könyvtárait jellemzi, ideértve olyan projektek rövid bemutatását, mint a JSTORE. A negyedik fejezet a digitális könyvtári kutatásra összpontosít. Olyan konkrét információk, mint például az Amerikai Egyesült Államokban 19984-ben kezdődött Digital Library Initiative áttekintése mellett a technológia elvi kérdéseivel is foglalkozik. Így például tárgyalja (a magyarra oly nehezen lefordítható) interoperabilitás, azaz a rendszerek egymással való együttműködési képessége, kérdéseit.

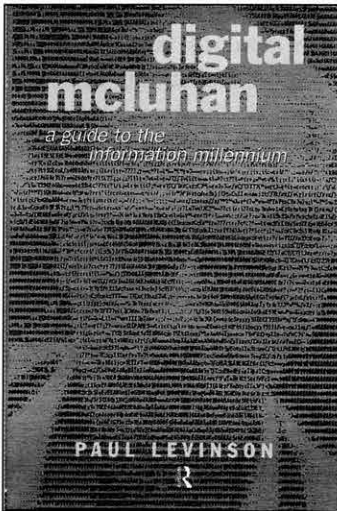
Ahogy haladunk előre a könyvben, egyre inkább megerősödik bennünk az, hogy valóban olyan a könyv, mint amilyennek a szerző megjelölte: áttekintés, a digitális könyvtárakkal kapcsolatos kérdések rövid áttekintése ennek minden előnyével és hátrányával. Megint az előbbi kisenciklopédia-hasonlat jut eszünkbe: amolyan belelapozni való könyv ez.

Az Emberek, szervezetek és a változás elnevezésű, ötödik fejezet igen érdekes abból a szempontból, hogy milyen kérdések kerülnek itt egymás mellé. Kiemelt kérdésként kezeli a szerző azokat a digitális könyvtárakat, amelyeket a felhasználók hoznak létre. Felhasználók alatt itt alapvetően kutatókat kell értenünk. Ezt követi az információ létrehozói és felhasználói motivációit röviden bemutató, majd a könyvtárak és a változás összefüggéseit viszonylag részletesen elemző rész, amelyet *Az egyetemek és könyvtáraik* című rész követ. Itt esik szó arról is, hogy egyelőre nem tudjuk, milyen épületekre van a digitális könyvtáraknak szüksége. A hatodik fejezet a digitális könyvtárak gazdasági és jogi kérdéseivel foglalkozik.

* Borgman, Ch.L.: What are digital libraries, who is building them and why? In: Digital libraries: Interdisciplinary concepts, challenges and opportunities. Ed. by: Tatjana Aparac, et al. Lokve: Benja Publishing, 1999., 24-25.

A következő fejezetek többsége technológiai jelegű. A hetedik fejezet a hozzáférés kontrollja és a biztonság kérdéseit, a nyolcadik a felhasználói interfészeket, a kilencedik a szöveges anyagok kezelését, a tizedik az információ-visszakeresés és a leíró metaadatok kérdéseit tárgyalja. A következő fejezet az elosztott rendszerekről, a tizenkettedik az azonosítókról és a strukturális metaadatokról szól. A szerző szerint az archiválás kérdései, főként ha az nem Web-szervereken történik, kevésbé vannak kidolgozva. Mindazonáltal az ezzel kapcsolatos problémák is kapnak egy fejezetet. A tizennegyedik fejezet címe: *Digitális könyvtárak és elektronikus publikálás ma*. Ez a fejezet sincsen tanulság nélkül, de (ezúttal) ne felejtjük el, a könyv 2000-ben íródott. A kötetet szöszedet és tárgymutató teszi teljessé.

Koltay Tibor

LEVINSON, Paul
 Digital McLuhan: a guide to the information millennium / Paul Levinson. London; New York: Routledge, 1999. 266 p. ISBN 0-415-19251-x

McLuhan nézetei és az internet világa

Marshall McLuhan munkáját nyugodtan nevezhetjük legendásnak. *Understanding media* című könyvének megírásával – *Szecső Tamás* szavaival élve – a tömegkommunikációs kutatások Salvador Dalijává vált¹. Híres könyvének egy fejezetét – igaz az 1964-es megjelenést után 12 évvel – magyar nyelven is olvashattuk². Persze legalább olyan fontos megelőző, a sorban második könyve, a *The Gutenberg Galaxy: the making of the typographic man*, 1962-ből, amelyet 2001 óta teljes terjedelmében olvashatunk magyarra fordítva.³

Paul Levinson könyve, amelyet *Z. Karvalics László* egy lábjegyzet erejéig figyelmünkbe ajánl⁴, arra keresi a választ, hogy vajon McLuhan a televízióról beszélt-e jóslataiban, vagy valójában az Internetről, két évtizeddel azelőtt, hogy az megszületett volna.

Nyilván sokak szeretnék megtudni, mennyire igaz a digitális és hálózatos világra mindaz, amit McLuhan strukturális elemzése arról a hatásról kimutatott, amit az elektronikus média, a televízió gyakorolt a háború utáni társadalmakra, mindenek előtt Amerikában.